

NATUR &
KULTUR

Svenska Tankar

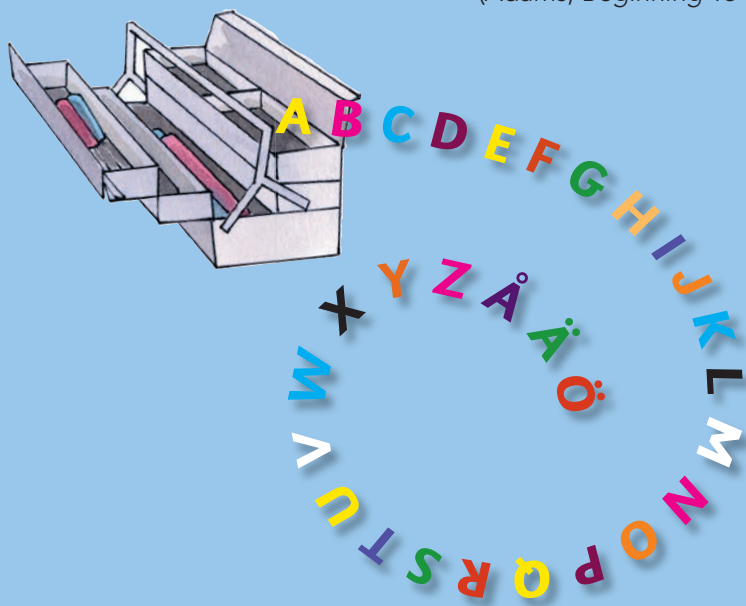
Anna Strid
Maria Rydkvist

Läs- och skriv- förberedande arbete i förskoleklass

”Hur väl ett barn lyckas i första klass beror mest av allt på hur mycket hon eller han redan har lärt sig om läsning innan hon/han kommit dit!”

(Adams, *Beginning To Read*, 1990).

För innehållet i det här häftet står Anna Strid och Maria Rydkvist.
Läs mer om dem på sista sidan.

Förskoleklassen är en ettårig skolform som infördes i Sverige år 1998. En av intentionerna var att i skolan implementera förskolans pedagogiska tradition, där lek, skapande och barnens eget utforskande ges större utrymme.

Förskoleklassen skulle dessutom skapa en brygga mellan förskola och skola. Denna brygga skulle i sin tur förbättra kvaliteten i båda verksamheterna. Sedan år 2018 är förskoleklassen obligatorisk.

Vi vet från en betydande mängd forskning om barns läs- och skrivutveckling att den skriftspråkliga stimulans barn får under sina första år är avgörande för hur läsinläringen går.

Verksamheten i förskoleklassen, och givetvis även förskolan, har alltså en nyckelroll när det gäller att förbereda barnet inför den stora uppgift det innebär att bli en läsande och skrivande individ.

Språkförståelse

Den komplicerade aktiviteten läsning kan på ett enkelt sätt beskrivas som att den består av två komponenter; **avkodning** och **språkförståelse**. Dessa två komponenter inrymmer alla de processer som är i gång när vi läser, och skillnaden mellan en god och en dålig läsare kan förklaras med variationen hos just dessa två komponenter (Elbro, *Läsning och läsundervisning*, 2004).

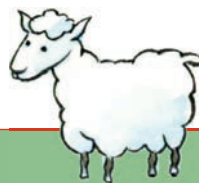

För att stimulera språkförståelsen, den skriftspråkliga medvetenheten och kunskapen om vad skrift och läsning är, krävs flera pedagogiska insatser och aktiviteter i både förskola och förskoleklass. Vi bör tidigt lägga kraft på att:

- utveckla barnens ordförråd och förmåga att lyssna och reflektera
- öva barnen i att sätta namn på företeelser, abstraktioner och relationer
- utveckla barnens förmåga att uppfatta berättelsestrukturer och grammatiska strukturer
- utveckla "concepts about print" dvs förståelse för och kunskap om skriftspråkskultur och skriftspråkskonventioner (som att veta att det är texten, inte bara bilden, som förmedlar berättelsen i bilderboken, veta att vi läser text från vänster till höger och uppifrån och ner på sidan)
- utveckla läsmotivation hos alla barn.

Arbeta med läsförståelse redan i förskoleklass

En av skolans viktigaste uppgifter är att hjälpa eleverna att på djupet förstå vad de läser. Alltmer forskning visar att hur lärare ger sina elever möjligheter att utveckla sin förståelse för olika texter får betydelse för elevers skolframgångar.

Men kan man öva läsförståelse *innan* man lärt sig läsa? Ja, med utgångspunkt i en högläsningsbok kan vi göra just detta. I läsförståelseforskningen finns flera exempel på modeller, som har prövats och funnits effektiva. Dessa modeller, eller strategier, för läsförståelse kan barn ta till sig i samtalets form. Strategierna bär eleverna sedan med sig till sin egen läsning så småningom.

Bornholmsmodellen

– Språklekar i förskoleklass

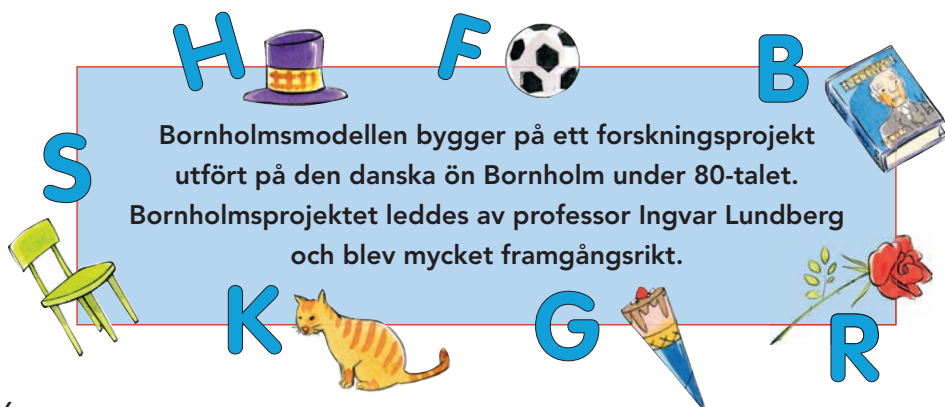
Det är skillnad på **formell** och **funktionell** bokstavskunskap. Den formella bokstavskunskapen innebär att man lärt sig ett antal bokstäver och kan deras namn. Krumeluren F heter "eff". Med funktionell bokstavskunskap förstår och vet barnet att bokstaven F har ljudet fff och att det är just det språkljudet som hörs i *fågel* och *flygplan*.

Vi behöver alltså låta barnen bekanta sig med bokstäverna och ge dem möjlighet att koppla ihop rätt språkljud (**fonem**) med rätt symbol (**grafem**).

För att det ska vara meningsfullt att lära sig vilka ljud som är kopplade till de olika symbolerna, behöver man först förstå att varje ord är uppbyggt av en följd av sådana ljud. Att barnen ska nå denna språkliga insikt är målet med språklekarna i **Bornholmsmodellen**. Genom att lära sig bokstäverna får de abstrakta språkljuden ett mer konkret fäste.

Författare:
Ingvar Lundberg,
Maria Rydkvist
och Anna Strid

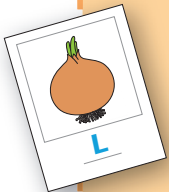

Barn som får gå igenom alla steg i Bornholmsmodellen blir väl förberedda inför den egentliga läsinlärningen, därför att:

- De har förstått att ord inte bara har betydelse, utan att de också har en ljudmässig form.
- De inser att ord kan låta nästan likadant, men att om man byter ut ett ljud, t ex först i ordet, så kan ett helt nytt ord med annan betydelse uppstå.
- De har lärt sig hur man kan dela upp ett ord i fonem (språkljud).
- De har lärt sig hur de flesta fonem motsvaras av en bokstav.
- De förstår hur man kan ljuda samman fonemen till ord.
- De kan de flesta bokstäverna inte bara till namnet utan också det ljud som representeras av bokstaven.

Därmed har de i stort sett knäckt den alfabetiska koden, vilket brukar vara det stora hindret för en god fortsatt läsutveckling.

”Omfattande forskning visar att systematiska språklekar underlättar läsinlärningen och förebygger läsvårigheter redan i förskoleklass.”

Ingvar Lundberg

Hur ska man arbeta med bokstäver i förskoleklass?

”En god prognos att klara läsinlärningen det första skolåret har de barn som redan kan de flesta stora bokstäver när de börjar skolan.”

Mats Myrberg, professor i specialpedagogik

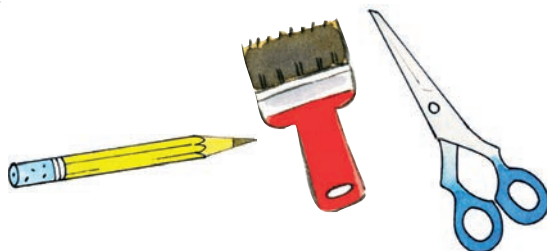

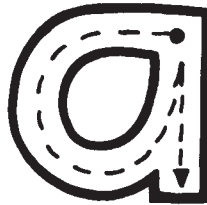
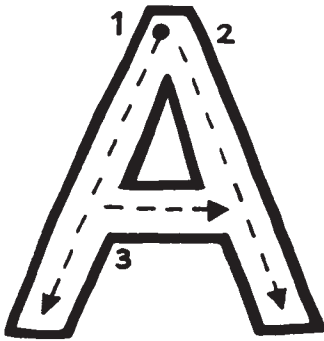
För att underlätta barnens läsinlärning bör vi alltså presentera bokstäverna redan under förskoleklassåret.

Detta innebär inte att man behöver låta sexåringar sitta och skriva rad efter rad med bokstäver.

Däremot finns det mycket att göra när det gäller förarbetet inför den fortsatta formningsträningen i årskurs 1. Låt barnen upptäcka, skapa och leka in bokstävernas former – måla, klipp, klistra, skapa i lera, sy, spåra med stora rörelser. I grupper kan de bilda bokstäver med sina kroppar. Med gatkritor kan de skriva bokstäver i stort format på skolgårdens asfalt.

Syftet ska vara att låta barnen bekanta sig med bokstäverna och ge dem möjlighet att koppla ihop rätt bokstavsljud (**fonem**) med rätt symbol (**grafem**).

Visa hur munnen ska formas när vi säger det aktuella bokstavsljudet. Prata om hur munnen ser ut och var i munnen ljudet bildas. Använd gärna speglar så att barnen kan jämföra sin mun med bilden.

Spåra bokstaven, först med stora rörelser – sedan mindre. Titta på hur bokstavens versal och gemen ser ut och hur man formar dem. När barnet spårar bokstavsformen får de en känsla i kroppen av hur den ser ut. Skriv gärna bokstäverna stort på ett blädderblock eller på tavlan och låt barnen spåra. Det ger dem ett kroppsligt minne av bokstaven. Säg ljudet samtidigt som ni spårar bokstaven.

Leta i omgivningen och på bilder efter föremål som börjar på det aktuella ljudet.

Leta efter bokstaven.
Klipp ut bokstaven ur
tidningar. Hitta den på
datorns tangentbord.

Så här kan du arbeta med ABC-klubben i förskoleklass

1

Börja med att läsa en av berättelserna i högläsningsboken.

Högläsningsboken – lyssna!

2

Ta fram tillhörande samtalsbild och prata om och diskutera berättelsen med barnen. Självklart kan du också välja att starta arbetet med att först prata om bilden, sedan läsa berättelsen i högläsningsboken.

Samtalsbilder – språkutveckla!

3

Nu är det dags för barnen att själva träna och utveckla sitt ordförråd, finmotorik, begreppsbildning m.m. Det gör de i arbetsboken.

Arbetsboken – träna och befäst!

4

Till din hjälp för arbetet med högläsningsboken, samtalsbilderna och uppgifterna i arbetsboken, finns en tydlig och lättöverskådlig lärarhandledning.

Lärarhandledningen – till din hjälp

I ABC-klubben vill vi lyfta fram vikten av undervisning. Framförallt de lärarledda laborationerna inför arbetet i arbetsboken och samtalen vid mötena med läsebokstexterna är väldigt viktiga. Vi vill hjälpa varje elev att bygga upp goda grunder och ett gott självförtroende när det gäller läsning och skrivning. Läs mer i ABC-klubbens lärarhandledningar och elevböcker.

Författare till ABC-klubben för förskoleklass

Högläsningsboken

Mats Wänblad

Mats Wänblad är barn- och ungdomsboksförfattare och översättare. Han har bland annat skrivit om fotbollstjejen Lovisa, familjen Monsterson, spökskeppet Vallona och böckerna om Bolibompa-draken. Mats har en bakgrund som förskollärare.

Arbetsboken och Lärarhandledningen

Maria Rydkvist

Maria Rydkvist – förskollärare och grundskollärare med specialkompetens inom läs- och skrivinläring. Hon arbetar på Björkestaskolan i Nykvarn där hon leder och strukturerar skolans arbete med läs- och skrivinläring i förskoleklass och årskurs 1. Björkestaskolan har erhållit Bertil Hults pris för sitt arbete med att ge alla barn en god läs- och skrivutveckling.

Lärarhandledningen

Anna Strid

Anna Strid arbetar som språkpedagog i Nacka kommun och fortbildar personal i förskola och skola. Hon har en bakgrund som förskollärare, grundskollärare 1–3 och lärarutbildare. I ABC-klubbens lärarhandledning för Fk bidrar hon med en inledande artikel.

Svenska Tankar

Anna Strid

Maria Rydkvist

SvenskaTankar är en serie häften om läs- och skrivundervisning. Här lyfter vi fram viktiga ämnen som vi tycker behöver belysas och diskuteras. Häftena vänder sig till lärare och föräldrar och syftar till att undanröja hinder och bana väg för en god läs- och skrivundervisning.

Du kan läsa mer i läromedlet ABC-klubben för förskoleklass till åk 3 på www.nok.se/abc-klubben.

Anna Strid arbetar som språkpedagog i Nacka kommun och fortbildar personal i förskola och skola. Hon har en bakgrund som förskollärare, grundskollärare 1–3 och lärarutbildare. Anna är medförfattare till ABC-klubbens lärarhandledning för förskoleklass och medverkar i Bornholmsmodellen – Språklekar i förskoleklass.

Maria Rydkvist är förskollärare och grundskollärare med specialkompetens inom läs- och skrivinläring. Hon arbetar på Björkestaskolan i Nykvarn där hon leder och strukturerar skolans arbete med läs- och skrivinläring i förskoleklass och årskurs 1. Björkestaskolan har erhållit Bertil Hults pris för sitt arbete med att ge alla barn en god läs- och skrivutveckling. Maria är författare till ABC-klubben för förskoleklass samt Bornholmsmodellen – Språklekar i förskoleklass.

I detta häfte

**Den skriftspråkliga
stimulans barn får under sina
första år är avgörande för hur
läsinläringen går.
Vad ska verksamheten under
det viktiga förskoleklassåret
inhålla för att förbereda
barnen på bästa
sätt?**